

3. Mardarenko O.V. (2013) *Interaktivni komunikativni tehnologii osvitu: mobilne navchannia aik nova technologia v pidvushenni movnoi kompetencii studentiv nemovnych VNZ* [Interactive communicative technologies of education: mobile learning as a new technology in enhancing the language competence of students of non-language universities]. Informatics and mathematical methods in modeling. [in Ukrainian].
4. West M., Vosloo S. (2013) *UNESCO policy guidelines for mobile learning*. Paris: UNESCO.
5. Trentin G., Repetto M. (Eds.) (2013). *Using network and mobile technologies to overcome formal and non-formal learning*. Woodhead: Chandos Publishing Limited, Cambridge.

Muzhanovska M. M. Some aspects of introducing mobile learning in school

In the article on the basis of the analysis of scientific and methodological literature and network sources the content of the concepts of "mobile learning", "mobile technologies", "mobile learning technologies" is investigated. So by the concept of mobile learning (m-learning) in the WFD we mean a form of e-learning using the personal mobile devices of students, learning in different contexts – through social and meaningful interaction, using the learning technologies of mobile devices at a convenient time for students. The experience of introducing mobile technologies (m-learning) into the school's educational process is generalized. The article highlights the pedagogical conditions, didactic functions and principles of mobile learning in the HLS. The main aspects of the introduction of mobile learning in the HLS are the use of mobile technology, that is, when a technology tool mediates schoolchildren and knowledge as an extension of e-learning and is one of the possible areas of blended learning, this is learner-centered learning. The peculiarities of the introduction of mobile education in general secondary education institutions are identified, the advantages of the use of mobile learning in the educational space of the WSS are outlined. With the introduction of mobile learning, the educational process adapts to the environment, becoming compact, focused and interactive. In mobile learning, it is important that the information is delivered in small portions, as clearly as possible to the situation and, at the same time, that the process of interaction with the product is satisfying. Accordingly, users' habits are changing: students increasingly want the learning process to be simple, effective and fun. They use mobile devices to communicate with participants in the educational process, providing a new level of communication and learning management. For teachers, the advantage of using mobile learning is the ability to ask students in response to the task, and parents to monitor the progress of children through obtaining relevant information from school.

Key words: mobile learning, e-learning, learning principles, information and communication technologies.

УДК 378.037.1

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-2.06>

Назаренко І. І.

СТАВЛЕННЯ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розглядаються важливі аспекти сучасної освіти: розуміння ролі фізичного виховання для підтримання здоров'я, гармонійного розвитку студентської молоді та її спроможності відповідати на виклики сучасної епохи, важливість забезпечення органічного взаємозалежного процесу навчання і виховання засобами фізичної культури, комплексний позитивний вплив фізичного виховання на якість вищої освіти.

Сьогодні неможливо знайти жодної сфери людської діяльності, не пов'язаної з фізичною культурою, оскільки фізична культура і спорт – загально визнані матеріальні і духовні цінності суспільства у цілому і кожної людини окремо. Не випадково в останні роки все частіше говориться про фізичну культуру не лише як про самостійний соціальний феномен, а й як про стійку якість особистості.

У статті подано аналіз останніх наукових досліджень організації фізичного виховання у закладах вищої освіти. Розглянуто проблеми погіршення стану здоров'я та фізичної підготовленості студентів, зниження мотивації до занять фізичною культурою та спортом. Проведено анкетування щодо виявлення ставлення сучасної молоді до фізичного виховання та здорового способу життя, визначення значення фізкультурно-оздоровчої активності у житті студентської молоді. Окреслено актуальні питання вдосконалення системи фізичного виховання в умовах реформування освітньої сфери.

Досліджено теоретичні питання модернізації процесу фізичного виховання. Вказано на недоліки методологічного й практичного характеру сучасного фізичного виховання студентів. Обґрунтовано доцільність використання інноваційних технологій. Проаналізовано основні напрями впровадження інноваційних технологій у систему фізичного виховання закладів вищої освіти.

Формування мотивації студентів до занять спортом є першочерговим завданням викладача фізичного виховання.

Ключові слова: фізичне виховання, мотивація, рухова активність, фізична підготовка, заклади вищої освіти, студенти, анкетування, здоровий спосіб життя.

На сучасному етапі розвитку суспільства фізична культура є одним із найважливіших чинників формування, зміцнення та збереження здоров'я людини. Фізичне виховання відіграє важливу роль у вихованні студентів як майбутніх спеціалістів. Стрімкий розвиток науки, зростаюча кількість нової інформації, необхідної для сучасного фахівця, роблять навчальну діяльність студента все більш інтенсивною і напруженою, тож щоб зберегти та підвищити працездатність студентів протягом усього періоду навчання, необхідно використовувати різні засоби фізичної культури.

Фізичне виховання є багатограним процесом організації активної фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів, спрямованої на зміцнення потреби в заняттях фізичною культурою і спортом, розвитку фізичних сил і здоров'я, а також вироблення санітарно-гігієнічних навичок і звичок [7].

Інтенсивність навчального процесу у вищих закладах освіти, збільшення психологічних навантажень на студентів гостро поставили питання щодо ролі спортивно-оздоровчої діяльності в їхньому щоденному житті. Доведено, що систематичні заняття фізичними вправами підвищують нервово-психологічну стійкість до емоційних стресів, підтримують розумову працездатність, сприяють підвищенню успішності студентської молоді [1; 2; 6].

Студенти вищих закладів освіти – це окрема соціальна група, яка відрізняється порівняно високим рівнем інтелектуального потенціалу. Найважливішими рисами студентської молоді є спрямованість на майбутнє, бажання набути професійних знань, соціальної самостійності.

Важливо відзначити, що у першокурсників відбувається процес адаптації організму до нових умов життєдіяльності. Звичайний ритм навчання і способу життя в школі переходить до нової діяльності у вищому навчальному закладі, де діє велика кількість абсолютно нових чинників, що навантажують інтелектуальну і психоемоційну сфери студентів.

Сьогодні зростає протиріччя між рівнем соціальних потреб і ефективністю фізичного виховання студентської молоді. Проводяться різні дослідження для того, щоб вирішити ці проблеми. Зокрема, пропонується:

- формувати здоровий спосіб життя;
- підвищувати інтерес до фізичного виховання;
- збільшувати рухову активність студентів;
- удосконалювати методи і форми проведення занять;
- посилювати професійно-прикладну фізичну підготовку;
- поліпшувати програмно-нормативне забезпечення.

Підвищення ефективності фізичного виховання студентів вимагає вирішення низки наукових проблем, пов'язаних із дослідженням і науковим обґрунтуванням більш раціональних форм, засобів і методів оптимізації їхнього стану здоров'я, фізичної працездатності. Стан викладання фізичного виховання у закладах вищої освіти свідчить про невідповідність між постійно зростаючими вимогами життя та рівнем освіти і фізичною культурою випускників.

Актуальність дослідження визначається тим, що сьогодні знизився інтерес студентів до занять фізичною культурою і спортом, як наслідок, це призводить до зниження їхньої фізичної підготовленості, працездатності, стресостійкості. Процес формування у студентської молоді потреби до фізичного сомовдосконалення повинен стати довгостроковим позитивним результатом усієї роботи з фізичного виховання.

Розглядаючи рухову активність як один зі складників життєдіяльності студентів, слід передусім відзначити, що в ній містяться значні можливості свого роду компенсації підвищених енерговитрат, що мають місце в їхній розумовій діяльності [5].

Найбільш важливими у структурі особистої фізичної культури студента повинні бути мотиваційний компонент і формування стійкого розуміння та значущості здорового способу життя, необхідності занять фізичною культурою і спортом без примусу.

Мета статті – висвітлення сучасного стану і проблем фізичного виховання у закладах вищої освіти, визначення напрямів удосконалення та розвитку фізичного виховання у навчальному процесі. На основі анкетування необхідно проаналізувати ставлення студентів до занять із фізичного виховання у закладах вищої освіти, виявити рівень сформованості ціннісних орієнтацій і поведінкових стереотипів, окреслити цільову спрямованість та форми проведення занять із фізичної культури.

Аналіз науково-методичної літератури свідчить про те, що у переважній більшості студентів зовсім немає потягу до занять фізичною культурою та спортом. Основна причина – відсутність диференційованого підходу до характерних вправ і навантажень, що пропонуються студентам, для мотивації до занять. Передбачений програмою час на тиждень обов'язкового курсу фізичного виховання потребує підвищення інтенсивності та ефективності впливу на студентів [9].

У наукових дослідженнях простежується недостатня сформованість ціннісного ставлення студентів до фізичної культури, а також наявність негативних переживань під час занять із фізичного виховання, відсутність основних чинників активності студентів до занять фізичними вправами.

Форми і методи, які використовуються в організаційному процесі занять із фізичного виховання у закладах вищої освіти, є застарілими і недосконалими. Підвищення ефективності фізичного виховання студентів вимагає вирішення низки наукових проблем, пов'язаних із дослідженням і науковим обґрунтуванням більш раціональних форм, засобів і методів викладання.

У зв'язку з процесом адаптації студентів-першокурсників до нових умов навчання є вірогідність виникнення стану психічного напруження. Це зумовлено такими чинниками, як:

- нові форми навчання;
- новий колектив;
- відсутність регулярного контролю над ходом навчання;
- відсутність індивідуального підходу з боку викладачів;
- відрив від сім'ї, проживання у гуртожитках.

Комплексно впливаючи на нервову систему студентів, ці чинники можуть викликати немотивовані пропуски навчальних занять, замкнутість, безініціативність.

У цих умовах заняття фізичними вправами набувають значення засобу розрядки нервового напруження і збереження психічного здоров'я. Регулярні заняття фізичною культурою і спортом допомагають студентам запобігти настанню стану перевтоми, краще організувати здоровий спосіб життя.

Тож перед закладами вищої освіти стоїть завдання – вести підготовку спеціалістів на високому рівні із застосуванням сучасних методів організації навчально-виховного процесу, що забезпечують використання ними отриманих знань і умінь пізніше, у повсякденному житті або у професійній діяльності.

Інтереси студентів у сфері фізкультурної діяльності тісно пов'язані з їхньою соціальною активністю, на яку істотний вплив здійснюють такі стійкі елементи психічної структури, як ціннісні орієнтації. Вони виступають важливими критеріями вільного вибору виду фізичної культури. Знання викладачами ціннісних орієнтацій студентів дає змогу доцільно і з високою ефективністю застосовувати засоби фізкультурної активності, оцінювати результати діяльності та чітко координувати їх у динаміці [4].

Аналізуючи наукові дані, були виявлені твердження про те, що сьогодні різко знизився інтерес студентської молоді до фізичного виховання, здорового способу життя й усього того, що пов'язано з фізкультурно-масовою та спортивно-оздоровчою діяльністю.

Ми спробували з'ясувати ставлення сучасних студентів до фізичного виховання, перевірити їхні знання з основ здорового способу життя. Було розроблено анкета та проведено опитування студентів I курсу Української інженерно-педагогічної академії. Дослідження проводилося у період вересня-жовтня 2019 р.

Провівши анкетування, ми отримали такі результати: на питання про те, скільки разів на тиждень необхідно займатися спортом, 11 % респондентів відповіли щодня, 69,5 % – 3–4 рази на тиждень, 19,5 % – 1–2 рази на тиждень. Відвідували спортивну секцію в школі 76 % опитаних і 24 % не займалися спортом у школі взагалі. 72 % студентів беруть участь у спортивно-масових заходах, 76 % – вбачають зв'язок між фізичними вправами та успішним навчанням. Відповідаючи на запитання: «Ваша мета відвідування занять з фізичного виховання?», 87 % студентів відповіли, що це бажання поліпшити фізичну форму, 13 % молоді відвідують заняття з фізичного виховання тільки тому, що це необхідно для отримання заліку. Сумлінно ставляться до предмету та викладаються на заняттях повністю 54 % респондентів, 33 % викладаються не в повному обсязі, 13 % працюють неякісно. Лише 10 % опитуваних дотримуються режиму сну, а 90 % систематично недосипають. 34 % студентів палять, хоча всі стовідсотково знають, що це шкідлива звичка.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що більшість студентів має достатньо знань про здоровий спосіб життя, але існує низка чинників, які перешкоджають процесу становлення загальної культури здоров'я: передусім велика завантаженість, відсутність самодисципліни та мотивації.

Часткове усунення проблем можливе у разі збільшення рухової активності студентів за допомогою впровадження інноваційних технологій і методик занять із фізичного виховання в навчально-виховний процес, переобладнання приміщень закладів для занять пріоритетними та доступними видами рухової активності, розроблення оригінальної навчально-методичної літератури для підвищення грамотності та обізнаності студента з питань здоров'я, фізичної культури й спорту.

Однак низька мотивація до занять фізичною культурою та спортом залишається найактуальнішою проблемою фізичного виховання закладів вищої освіти. Це пояснюється тим, що сьогодні фізичне виховання студентів здебільшого не є виховним процесом, обов'язковою умовою якого є тісна співпраця педагога і вихованця [3].

Існують ще деякі чинники, які знижують ефективність навчального процесу та впливають на ставлення студентів до занять фізичними вправами:

- поганий стан здоров'я;
- нестача вільного часу;
- незручний розклад занять;
- нездатність подолати лінощі;
- відсутність спортивної бази;
- відсутність зовнішніх стимулів.

Під час усного опитування студенти також зазначили деякі аспекти, які, на їхню думку, є доволі значущими: компетентність викладача (володіння сучасними методами викладання), гарна емоційна атмосфера, індивідуальний підхід, змога проявити себе в спортивно-масових заходах, комунікативний зв'язок із викладачем, наявність бажаних секцій.

Подолання зазначеної односторонності й раціональне використання засобів фізичної культури та спорту в процесі навчання в закладах вищої освіти можливі за умови формування у студентів стійкої потреби фізичного вдосконалення. За такого підходу відкриваються широкі можливості для підвищення рухової активності студентів, фізичної підготовленості та розвитку в них базових фізичних якостей. Окрім того, пізнання закономірностей і механізмів формування у студентів потреби фізичного вдосконалення сприятиме вихованню у них звички до самостійних занять фізичними вправами [8].

Для забезпечення ефективності навчального процесу необхідно враховувати інтереси сучасної молоді, надавати можливість проявляти самостійність, індивідуальність, ініціативність. Зацікавити студентів легше,

використовуючи активні методи навчання. Найцікавішою є робота, яка вимагає напруження. Подолання важкості – важлива умова формування інтересу до неї. Але завдання повинно бути посилюючим, бо в іншому разі інтерес швидко спадає. Невід'ємними умовами у сучасному викладанні є новизна навчального матеріалу, а також позитивна атмосфера у колективі.

Висновки. Отже, підсумуюмо: фізичне виховання у закладах вищої освіти є невід'ємною частиною формування загальної та професійної культури особистості сучасного фахівця, головною метою якого є формування позитивного ставлення до систематичної рухової активності студентів, сприяння усвідомленню необхідності поліпшення свого фізичного стану та здоров'я протягом усього життя.

За час навчання важливо сформуванню у студентів розуміння необхідності постійно працювати над собою, вміти використовувати здобуті знання та навички у повсякденному житті та професійній діяльності.

Ефективна реалізація формування здорового способу життя можлива за умови раціонального використання фінансових, технологічних, матеріальних, інтелектуальних та інших ресурсів закладів вищої освіти, які будуть спрямовані на формування фізично, психічно, соціально, морально здорової особистості з високим рівнем громадянської відповідальності.

Перспективою подальших досліджень може бути визначення ціннісних орієнтирів студентів, вивчення проблем мотивації щодо занять фізичними вправами, аналіз питань, пов'язаних із реформуванням навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у контексті інтеграції вітчизняних закладів вищої освіти в загальноєвропейський освітній простір.

Фізична діяльність для кожного студента повинна стати його щоденною потребою і способом життя.

Використана література:

1. Бедрецька Л. О., Павлось Т. В. До питання мотивації в умовах тестування фізичної підготовленості студентів. *Роль фізичної культури і спорту в здоровому способі життя*. Львів, 1999. С. 17–19.
2. Виленский М. Я., Соков Г. М. Основные сущностные характеристики педагогической технологии формирования физической культуры личности. *Физическая культура: воспитание, образование, тренировка*. 2001. № 3. С. 2–7.
3. Завидівська Н., Ополонець І. Шляхи оптимізації фізкультурно-спортивної діяльності студентів вищих навчальних закладів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві*. 2010. № 2. С. 50–54.
4. Канишевський С. М., Раєвський Р. Т. Умови, стан і перспективи розвитку фізичного виховання у ВНЗ України. *Теорія і практика фізичного виховання*. 2008. № 1. С. 139–145.
5. Круцевич Т. Ю. Управління процесом фізичного виховання. Київ: Олімпійська література, 2008. 379 с.
6. Мунтян В. С. Мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до здорового способу життя і фізичного виховання. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2013. Вип. 5(30)13. С. 108–113.
7. Петренко І. Г., Гончар В. І. Аналіз напрямів модернізації фізичного виховання студентів ВНЗ. *Молодий вчений*. 2015. № 2. С. 497–500.
8. Повар О. Мотиваційно-ціннісне ставлення студентів університетів до фізичного виховання й спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 1(17). 51 с.
9. Татарченко Л. І., Носенко Л. І., Калініченко Р. В. Сучасні проблеми відношення студентів ДНУ ім. О. Гончара до занять фізичною культурою і спортом. *Актуальні проблеми фізичного виховання та спорту в сучасних умовах: всеукраїнська науково-практична конференція*. Дніпро, 2017. 169 с.

References:

1. Bedretskaya L. O., Pavlov T. V. Rol fizichnoi kulturi i sportu v zdorovomu sposobi zhittya [The role of physical culture and sports in a healthy lifestyle], Lviv, 1999. S. 17–19. [in Ukrainian]
2. Viyenskiy M. Ya., Sokov G. M. Fizicheskaya kultura: vospitaniye, obrazovaniye, trenirovka [Physical culture: upbringing, education and training], 2001, № 3. S. 2–7. [in Russian]
3. Zavydivska N. Shlyahy optymizatsii fizkulturno-sportyvnoi diialnosti studentiv vyshchych navchalnyh zakladiv. Fizychno vyhovannia, sport i kultura zdorovia v suchasnomu suspilstvi: zb. nauk. prats.: Lutsk, 2010. №2. 50-54 s. [in Ukrainian]
4. Kanishevskiy S. M. Umovy, stan i perspektyvy rozvytku fizychnogo vyhovannia u VNZ Ukrainy. Teoria i praktyka fizychnogo vyhovannia. 2008. № 1. 139–145 s. [in Ukrainian]
5. Krutsevych T. Y. Upravlinnia protsesom fizychnogo vyhovannia. Kyiv: Olimpiyska literatura, 2008. 379 s. [in Ukrainian]
6. Muntyan V. S. Naukoviy chasopis NPU im. M. P. Dragomanova [Science magazine M. P. Dragomanov NPU], K., 2013, Vyp. 5(30) 13. S 108–113. [in Ukrainian]
7. Petrenko I. G. Analiz napriamiv modernizatsii fizychnogo vyhovannia studentiv VNZ / I. G Petrenko V.I. Honchar // Molodyi vchenyi, 2015. № 2. 497–500 s. [in Ukrainian]
8. Povar O. Motyvatsiyno-tsinnisne stavlennia studentiv universytetiv do fizychnogo vyhovannia u sportu. Fizychno vyhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi: zbirnyk naukovykh prats №1 (17), 2012. 51 s. [in Ukrainian]
9. Tatarchenko L. I., Nosenko L. I., Kalinichenko R. V. Suchasni problemy stavlennia studentiv DNU im. O. Honcyara do zaniat fizychnoiu kulturoiu i sportom. Aktualni problemy fizychnogo vyhovannia ta sportu v suchasnykh umovah: Vseukrainska naukovopraktychna konferentsiia. Dnipro, 2017. 169 s. [in Ukrainian]

Nazarenko I. I. Attitudes of the modern student to physical education in higher education institutions

In this article the following important aspects of modern education are viewed: the understanding of the role of physical education for health supporting, the harmonic development of students and their ability to respond to the challenges of contemporary epoch, the significance to provide with physical education resources in the organic interrelated education, the multipurpose positive impact of physical education on the quality of high education.

Today it is impossible to find any sphere of human activities not related to physical culture, as physical culture and sports – a recognized material and spiritual values of society as a whole and each person separately. Not by chance in recent years have increasingly referred to physical culture not only as an independent social phenomenon but also as a sustainable quality of personality.

In this article the analysis of the latest scientific researches of the organization of physical education in the institutions of higher education is presented. The problems of deterioration of health and physical training of students, the decrease of motivation to physical education lessons and sports are considered. Also the poll was taken about revealing the attitude of modern youth to physical education and healthy lifestyle, the determination of the importance of recreational activity in the life of student youth. There are outlined the topical issues of improving the physical education system in the context of educational reform.

Theoretical questions of modernization of process of physical education are investigated. The disadvantages of the methodological and practical nature of modern physical education of students are pointed out. The expediency of using innovative technologies is substantiated. The basic directions of introduction of innovative technologies in the system of physical education in the institution of higher education are analyzed.

Formation of positive motivation of the students to sports is priorities of physical education teachers in physical education

Key words: physical education, motivation, physical activity, calisthenics, higher education institutions, students, questioning, healthy lifestyle.

УДК 377/378.09:74/75(477) «18/193»

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-2.07>

Никифоров А. М.

СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ У ЗМІСТІ ПОЗАІНСТИТУЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА У ПІДРОСІЙСЬКІЙ УКРАЇНІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Проаналізовано виховний потенціал традиційного мистецтва України, територія якої протягом XIX – початку XX століття входила до складу Російської імперії. Охарактеризовано сімейне навчання й виховання у контексті позаінституційних форм навчання декоративно-прикладного мистецтва в окресленому регіоні досліджуваного періоду. Мета та завдання дослідження – проаналізувати виховні можливості народного декоративно-прикладного мистецтва у змісті позаінституційних форм навчання декоративного мистецтва підросійської України XIX – початку XX століття в історичній ретроспективі для актуалізації їх у сучасному навчально-виховному процесі. Встановлено, що виховна практика в різних регіонах України породжувала оригінальні ідеї й засоби традиційного мистецтва, які з успіхом слугували і продовжують слугувати саме на певній конкретній території. Виявлено особливості використання декоративно-прикладного мистецтва підросійської України XIX – початку XX століття як предмета педагогічного пізнання в контексті наукових досліджень національного, трудового, естетичного, емоційного, морального, релігійного, духовного, громадянського, соціального, сімейного, фізичного виховання. Розглянуто концепцію народної педагогіки та етнопедагогіки в руслі вирішення даної проблематики. Актуалізовано навчально-виховні цілі та головні концептуальні принципи народної педагогіки, реалізовані у XIX – початку XX століття засобами традиційного декоративно-прикладного мистецтва на теренах підросійської України. Констатовано, що проблема виховання дітей та молоді засобами народного декоративного мистецтва була предметом наукового пошуку вітчизняних як педагогів-класиків, так і сучасних учених, педагогів-практиків, діячів культури й освіти. Проте дослідженню виховного потенціалу народного декоративного мистецтва з позиції історико-педагогічного наукового пізнання приділено недостатньо уваги.

Ключові слова: декоративне мистецтво, народна педагогіка, етнопедагогіка, сімейне виховання, позаінституційні форми навчання.

Ідеї щодо осмислення позитивного історико-педагогічного досвіду навчання й виховання засобами народної творчості є надзвичайно актуальними для сучасної мистецької освіти. Аналіз літературних джерел показав, що питання сімейного виховання у змісті позаінституційних форм навчання декоративного мистецтва у підросійській Україні XIX – початку XX століття не стало до цього часу предметом цілісного наукового історико-педагогічного дослідження.

Мета статті – проаналізувати виховні можливості народного декоративного мистецтва підросійської України XIX – початку XX століття в історичній ретроспективі задля актуалізації їх у сучасному навчально-виховному процесі.

Концептуальний аналіз літературних джерел уможливив виявити систему впливу на формування особистості на територіях, що у XIX – на початку XX століття входили до складу двох імперій: західні землі України знаходилися під владою Австро-Угорщини, а східні були підлеглими Російській імперії. Внаслідок територіальних розмежувань розвинулися свої особливості у питаннях навчання й виховання. Так, власні ідеї та засоби практики сімейного навчання й виховання були вироблені на теренах підросійської України XIX – початку XX століття. З огляду на важливість урахування ролі традиційного мистецтва як одного з вагомих навчально-педагогічних засобів народної педагогіки й етнопедагогіки, вважаємо за доцільне